

نواب دے دربار دے لاگے ہی ۵۰ سال پرانی مسیت ہے۔ اس وچ لگے سللیکھ تے فارسی دی شاعری وچ مسیت دی تعریف ہے۔ پر یاد رہے گورو صاحب دی جہڑی نماز والی ساکھی ہے اوہ اس مسیت دی نہی۔ اوہ عیدگاہ قلعے توں باہر سی۔

"اسلام وی ٹھیک پر بندومت وی ماڑا نہی"

دولت خاں لودھی نے حکم کیتا کہ نانک نوں کہو پیش ہووے۔ گورو نانک نوں جوہیں جا کے کیہا گیا کہ نواب تہانوں سددا ہے تاں گورو صاحب نے سنیہا لیاؤن والے نوں کہہ دتا کہ نواب نوں کہہ دیو نانک ہن تہاڈا ملازم نہی رہا۔

ایلچی نے اوہیں ہی جا نواب نوں سنیہا دے دتا۔ نواب نے کیہا کہ نانک نوں پہلاں حلیمی نال کہنا کہ نواب تہاڈے درشن کرناں چاہندا جے ناں آوے تاں بن کے لے اؤنا۔

گورو صاحب نوں جوہیں کیہا کہ نواب تہاڈے درشن چاہندا ہے تاں گورو صاحب چل پئے تے نال ہی ایلچی نوں کہن لگے بھائی توں ساناں بن وی لے۔ ایلچی نے بن کے لجان توں انکار کر دتا۔

ویروار دا دن سی۔ نواب دے جوہیں پیش ہوئے تاں قدرتی اوتھے قاضی تے ملاں وی حاضر سن تے نواب نوں شہر دی مسیت وچ جمعے دی نماز پڑن لئی لین واسطے حاضر ہوئے پئے سن۔ گورو صاحب نوں جوہیں نواب نے ویکھیا تے فرمایا کہ

"شکر ہے خدا دا نانک توں صحیح سلامت ہے۔ افواہ بہت ماڑی سی۔ اسپیں تینوں لبھن واسطے تاں ٹوبھے تک لائے ہوئے سن۔"

اودو گورو صاحب دے تیرے صرف لنگوٹ سی۔ دربار وچ ہر کسے نوں برا لگ رہا سی۔ بادشاہ نے وی صاحب نوں کیہا کہ نانک کوئی کپڑا پہنو، کوئی کوپین، کوئی کمر بند ہووے۔ تاں گورو صاحب نے جواب دتا:

رتا پینن من رتا سپیدی ست داں .. نیلی سیاہی قدح کرنی پھرن پیر دھیان .. کمر بند سنتوکھ کا دھن

نرنکار نال میل (ویئیں وچ ڈبنا)

گورو صاحب دے جیون وچ ایہہ اوہ اتہاسک موقع سی جدوں گورو جی دا شکہسات نرنکار اکالپرکھ نال آپنا ساہمنا ہندا ہے۔ ایہہ الوکک احساس سریراں توں پر دی گل سی۔ اکالپرکھ ولوں اس آتما تے بخششاں ہندیاں نے۔ نال ہی ایہہ حکم ہندا ہے کہ نانک توں رہندی زندگی میری ہوند دا جیاں نوں احساس دواؤنا ہے۔ اکال پرکھ دی بخشش دا ایہہ وی ارتھ سی کہ نانک توں پدارتھوادی اصولاں نوں ضرورت انوسار بدل سکینگا۔ بھاؤ پنجان تتاں دا بنیا پدارتھ تینوں روک نہی سکدے مطلب تینوں پریت راہ دینگے، سمندر تینوں ڈوب نہی سکینگا، اگ تینوں ساڑ نہی سکینگا، ہوا تینوں اڈا نہی سکینگا، سماں جاں وقت تینوں مٹا نہی سکینگا۔ پھجکس دی بھاشا وچ آپاں شاید اس طرحاں کہہ سکدے ہاں کہ توں سمیں پدارتھ اتے برہمنڈ توں وکھری اوستھا وچ جیویگان۔ You will exist beyond the parameters (of time, space and matter)

جنمساکھیاں توں ایہو لگدا ہے کہ گورو صاحب اتھے وی عرض کردے نے کہ میرے مالک جی مینوں بخشش کرو کہ میں تہاڈی بنائی دنیاوی رجا وچ رہ کے چل سکاں۔

مطلب کہ ہن گورو صاحب واسطے حکم بہت ہی صاف سی کہ تسی دنیاوی کماں وچ جیون نہی لاؤنا۔ تسی لوکائی نوں نرنکار دی ہوند بارے دسنا تاں کہ چاہوان نام دے لڑ لگیا چڑھدی کلھاں والا جیون جی سکن۔

ہن گورو صاحب نے تہیہ کر لیا کہ اوہ لوکائی نوں دسنگے جہنوں تسی پوج رہے ہو اوہ تاں کھڈ کسے دی بنائی ہوئی ہے، جاگو تے سدھا کرتے دی پوجا کرو، کرت دی نہی۔ (Worship Creator not the creation).

---◆---

جدوں بابا نماز پڑن مسیت گیا

(۱۵۰۶-۷ ای۔)

بابے دے پرگٹ ہون دی گل نواب تک پہنچی اتے ایہہ گل وی پھیل گئی کہ بابا نانک ایہہ نعرہ وی مار رہا ہے:

'ن کو ہندون مسلمان'

ایہہ نعرہ کٹڑ مسلماناں نوں بہت چبھ رہا سی۔ اچے ۷ سال پہلاں ہی یوپی دے جودھن ناں دے براہمن نوں دلی سلطان نے موت دے گھاٹ اتار دتا سی جس نے نعرہ ماریا سی کہ

ہی دتا کہ چل نانک ساڈے نال۔ آؤ نماز پڑیئے۔

سنے گورو نانک، جویں سارے جنے قلعے توں باہر نکلے تان کھسر پھسر شرع ہو گئی۔ بندواں نے آپس وچ کھنا شرع کر دتا کہ لؤ بھولے نانک نوں اگلیاں پھسا لیا تے ہن مسلمان بنیا ہی سمجھو۔ گل بے بے جی تے بھائیا جی تک وی پہنچ گئی۔ بے بے جی تان نسچنت سن پر بھائیاں جی نوں تھوڑی چنتا ہوئی۔

بابا جی نواب دے سارے لام لشکر نال مسیت پہنچ گئے۔ مولانے بانگ دین پرتت سبھ مومناں نوں سچیت کردے ہوئے جد کعبے ول نوں منہ کروایا تان بابا نانک اپنی مسیت وچ جتھے کھڑے سی او تھے ہی کھڑے رہے۔ جدوں ساریا کہا، "اللہ ہو اکبر" تان بابے وی کہہ دتا۔ اگلیاں دی تسلی ہو گئی کہ نانک اسلام ول تر پیا ہے۔ پھر جویں جویں مولانا نماز پڑاؤا گیا باقی وی سبھ پڑھدے گئے۔ کدی کھلون۔ کدی بہن۔ کدی کناں نوں ہتھ لاؤن۔ بابا نانک مسیت چ کھلوکے سبھ ویکھدا رہا۔

نماز مکی۔ ملاں نے بابے نوں کہا، "نانک توں گلاں تان بڑیا اچیاں کردا سی، پھر ساڈے نال نماز کیو نہی پڑی؟ ایہہ تان خدا دی عبادت سی۔ اسیں کھڑی گل غلط کہی؟"

گورو صاحب مسکرائے۔ اس تے ملاں نوں بہت غصہ آیا۔

گورو صاحب نے کہا مینوں تان کوئی نماز پڑھدا دسیا ہی نہی۔

ملاں جھٹ بول اٹھیا، "کیو تینوں میں نماز پڑھدا نظر ناں آیا؟ جے نماز نہی سسی تے کی میں آرتی

گوردوارہ نمازگاہ بن گیا گوردوارہ انتریاتما صاحب (ہندواں دی) کر رہا سی؟

گورو صاحب نے فرمایا "مولانا جی تسلی کدوں نماز پڑھی؟ تہانوں تان اپنی گھوڑی دی وچھیری دی فکر پئی ہوئی سی۔ کہ ہائے اللہ آج ہی گھوڑی سوئی ہے۔ وچھیری بنی نہی۔ گھر وچ کھوہی ہے کتے

جوبن تیرا نام۔۔ ۲ بابا ہوڑ پیننُ خوشی خواڑ۔۔ جت پیدھے تَن پیدڑیئے من مہ چلہ وکار۔۔ ا رہاؤ۔۔ خیر درباریاں جدوں ضد کیتی تان گورو صاحب نے کمر بند پہن لیا۔ چادر بن لئی۔

ملاں نے موقع ویکھ کے بابا نانک نوں کہا:

"نانک سنیئے توں کہہ رہا سی کہ اتھے کوئی مسلمان نہی۔ ناں ہی ہندو ہے۔ کی نواب داراج اسلامی شہراہ دے مطابق نہی ہے؟ کی تینوں اسیں مسلمان نظر نہی آؤدے؟"

گورو صاحب نے فرمایا کاہدے مسلمان پو تسلی؟ تہانوں تان مذہب دے نیماں تے چلنا ہی ناں آیا:-

سلوک م ۱ مسلمان کھاؤن مسکل جا ہوئی تا

گوردوارہ نمازگاہ - اوہ مسیت جتھے گورو صاحب نے نماز والا کو تک کیتا۔ تصویر ۱۹۶۹ دی ہے۔ اودوں مسیت آجے قایم سی پالہ گمبڈ ڈھٹھ چکا سی۔ ضرورت سی اس اتھاسک ثبوت نوں قایم رکھن دی۔ پر کار سیا والیاں کجھ ناں ساہیا۔

مسلمان کھاوے۔۔ اول اول دین کر مٹھا مسکل معنا مال مساوے۔۔ ہوئی مسلم دین مہانے مرن جیون کا بھرہم چکاوے۔۔ رب کی رجائ میں سر اپر کرتا میں آپ گواوے۔۔ تو نانک سرب جیا مہرمت ہوئی ت مسلمان کھاوے۔۔ ۱

اوتھے موجود اک ہندو درباری 'ندھا' جات براہمن نے نواب نوں کہا جناب نانک ہل گیا ہے۔ چھڈو ایہہ بحث مباحثہ، تسلی مسیت پہنچو۔ اوتھے سبھ مومن جماعت تہاڈی انتظار کر رہی ہے۔ قاضی نے حامی بھری کہ سانوں مسیت پہنچنا چاہیدا ہے۔

ایہو جہیاں گلاں جدوں چل رہیاں سن تان مولانے اندرو اندری خوش سن کہ بندہ پھسدا جا رہا ہے۔ ایہو اسلام وچ داخلے دے طور طریقے ہندے نے۔

بابے دی ایہہ شاعری سن کے ملاں نے ضد کر دتی کہ ٹھیک ہے جے ساڈی نماز ٹھیک نہی تان آ سانوں دس کہ نماز کوے پڑیا کریئے۔ ہار کے نواب نے وی کہے

وچھیری کھوہ وچّ نال ڈگّ پوے۔"

ملاں دے تان پیران تھلیو جویں زمین ہی نکل گئی ہووے۔ بول اٹھیا، "نانک تون مودی نہی۔ تون خدا دا بندہ اے۔ تون تان کوئی گونس پاک ہے۔"

نواب نے کیاہا ناک جے مولانے دی سرت نماز وچ نہی سی تان تون میرے مگر ہی نماز پڑھ لیندا؟

گورو صاحب نے کیاہا نواب صاحب میں تان تھاڈے نال سی۔ جدوں تسی عرب دیس وچّ گھوڑے خرید رے سی۔ خدا ول دھیان تان تھاڈا گیا ہی نہی۔ نواب سبھ دے ساہمنے شرمسار سی۔ کیاہا جاندا ہے کہ سبھ دے ساہمنے نواب بابا جی تے پیران تے ڈھیہہ پیا۔ انوں تان پہلاں ہی پتہ سسی کہ ناک جانی جان ہے۔ خدا دا بندہ ہے۔ اوہ تان مولانیا دے کہے کہائے ضدّ وچّ آکے بابے نون نماز پڑاؤن لے گیا سی۔

اودو ہی پھر وچوں کسے نے کہہ دتا کہ ناک ہن تسی ہی دسّ دیو کہ نماز کس طرحاں پڑیے۔ گورو صاحب نے اودوں شبد اچاریا:

سلوک م ۱ مہر مسیتِ صدقُ مسلا حقّ حلالّ قرانُ .. سرم سنتِ سینٹُ روزہ ہوہ مسلمانُ .. کرنی کعبہ سچّ پیڑ کلمہ کرم نواج .. تسی بیج سا تنسّ بھاوسی ناک رکھے لاج .. ۱ م ۱ حقّ پیرایا ناکا اسّ سوئر اسّ گائ .. گڑ پیڑ حاما تا بھرے جا مرداؤن نہ کھائ .. گلی بھست ن جائیئے چھٹے سچّ کمائ .. مارن پاہ حرام مہہ ہویئے حلالّ ن جائ .. ناک گلی کوڑیئی کوڑو پلے پائی .. ۱ م ۲ پنچ نواج وکھت پنچ پنچہ پنچے ناؤ .. پہلا سچّ حلالّ دی تیجا خیر خدائی .. چوتھی نیٹ راسی مں پنچوی صفت سنا .. کرنی کلمہ اکھ کے تا مسلمان سدا .. ناک جیتے کوڑیار کوڑے کوڑی پائی .. ۳ پوڑی .. اک رتن پدارتھ و نجدے اک کچے دے واپارا .. ستگور تھے پائین اندر رتن بھنڈارا .. ون گگر کنے ل دھیا اندھ بھوکہ موئے کوڑیارا .. منمکھ دوجے پیچ موئے نہ بوجھہہ ویچارا .. اکسّ باجھہ دوجا کو نہی قصو اگے کرہ پکارا .. اک زردھن سدا بھوکدے اکنا بھرے تجارا .. ون ناوے ہوڑ دھن ناپی ہوڑ بکھیا سبھ چھارا .. ناک آپ کرائے کرے آپ حکم سوار نہارا .. ۷

کہ نماز ایہہ ہونی چاہیدی ہے کہ دلّ وچ ہمیشاں ربّ دے جیاں لئی دیا ہووے، حق دی گلّ ہووے، انسان نیک کرنی تے کرت دی قدر کردا ہووے، پرایا حق نال کھاندا ہووے، سچا چال چلن ہووے، ربّ دا ڈر ہمیشہ دلّ وچ ہووے۔

آنجھے گورو صاحب نے نماز پڑی سی اس مسیت نون نماز گاہ کیاہا جاندا سی۔ قدرتی اس مسیت تے ۱۹۴۷ ویلے قبجہ باقائدہ مسلمانان دا سی۔ پھر وی مسیت وچّ گورو صاحب دی یاد وچّ منجی صاحب (تھڑا) بنیا ہویا سی۔

بدقسمتی نال بعد وچّ کار سیوا والے بابا جگنار سنگھ نے اس مسیت دا نامو نشان مٹا دتا تے منجی صاحب وی غائب کر دتا۔ نماز گاہ دا نام ہن انان گرو دوارہ انتریاتما رکھ دتا ہے۔ ایہہ سکھ پنٹھ دا نال پورا ہون والا نقصان کیتا اس کار سیوا والے۔

گورو صاحب نے نواب دی نوکری تان حالان چھڈّ دتی سی پر نواب تے گورو صاحب درمیان سبندھ مرید-مرشد والے بن گئے سن۔ پورب دیاں اداسیاں اپرنت وی گورو صاحب نواب نون آپ جا کے ملے سن۔

گورو صاحب نے سمت ۱۵۶۴ وچّ مودیخانا تیا گیا۔ کجھ مہینے سلطان پور ہی رہے تے پھر مردانے نال اتھوں روانہ ہو گئے۔

---◆---

مودیخانا چھڈّ دی خبر سن

پتا دوڑا آیا

گورو صاحب دے گھر وچّ پروار سارا اکٹھا بیٹھا سی۔ مطلب ماتا سلکھنی دونوں صاحبزادے سنے بھائی جے رام تے بھین نانکی جی۔ بھین تے بھنوئیئے نے ستکار پوربک بابا جی نون بینتی کیتی کہ بابا جی مودیخانا سمبھالو تے اپنی گرسٹ پالو۔ گورو صاحب نے بھائی جی نون کیاہا کہ میرا پروار تسی سمبھالو۔ تہانوں مایہ دی توٹ نہی آئیگی۔ گلّ نون سمجھو کہ مینوں نرنکار دا جو حکم ہے اس مطابق میں پورا سمان لوک کلیان واسطے لاؤن جا رہا ہاں۔ جویں وکھ وکھ جیواں نون ربّ نے وکھ وکھ آبرے لایا ہے نرنکار نے مینوں دھرم دے کم لئی چنیا ہے۔

پوڑی .. ہو ڈھاڈھی ویکارے لایا .. رات دے کے وار دھرہ فرمایا .. ڈھاڈھی سچے محلّ خسم بلایا .. سچی صفت صلاح کپڑا پایا .. سچا امرت نامّ بھوجنّ آیا .. گرمی کھادھا رچ تن سکھ پایا .. ڈھاڈھی کرے پساؤ سبّ وجایا .. ناک سچّ سالہ پورا پایا ..

نال ویکھو - Connecting Dots in Sikh History - Harbans - Singh Noor:18

۱۴۹۹ ای. وچّ یوپی دے یودھن نام دے براہمن دی ہتیا دا حکم سکندر لودھی نے دتا سی جس یودھن نے ایہہ کیاہا سی کہ اسلام وی ٹھیک تے بندو دھرم وی ٹھیک ہے۔ اس بیان تے سمجھی مولانا برادری بکھلائے اٹھی سی کہ پتھراں دی پوجا کرن والا بندو دھرم کوے سچا ہو گیا۔ اودوں اسلام دے وڈے وڈے ودوانانے یودھن دے بیان تے اپنی رائے دتی سی تے اخیر سلطان دے حکم نال انوں قتل کر دتا گیا کیونکہ اس نے مسلمان بنن تون نانہہ کر دتی سی۔

ایہہ خبر بولی بولی سارے بھارت وچّ پھیل گئی سی۔ کیونکہ وڈی بحث تون بعد ہی انوں قتل کیتا گیا سی۔ یودھن نے تان کیاہا سی کہ دووے مذہب سچے تے گورو صاحب نے کہہ دتا کہ مینوں تان کتے کوئی مسلمان جاں سچا بندو نظر نہی آؤدا: "ن کو بندون مسلمان"۔ مولویاں گورو صاحب دے اس بیان نون وی جھنڈے تے چاؤنا چاپیا۔ پر مسیت وچّ نماز پڑھن والی گھنٹانے گورو صاحب نون سچ ثابت کر دتا تے سینے نواب سبھ شرمندے ہوئے سن۔

آسائیکل پاتری - ۲۹۸ انوسار

بھاؤ نانک نے اعلان کر دتا کہ نرنکار نے انان نوں دھرم دے کارج لئی چن لیا ہے تے خلعت بھاؤ سر ویا بخش دتا ہے۔ بابے نے کہا کہ ویٹی پرویش دوران انان دا نرنکار نال میل ہو چکا ہے تے نرنکار نے بابے نوں صفت صلاح (نام) دی دات بخش دتی ہے جو میں دینیاں وچ ونڈانگا۔

نوکری چھڈن والی خبر تلونڈی پتا کول وی پہنچ گئی تے اوہ وی سلطان پور پہنچ گیا کہ نانک نوں ڈاٹ ماردا ہاں کہ شاید دوبارہ کم تے مڑ جاوے۔

گورو صاحب دی دلیل سن پتا کالو تلخی وچ جوہیں اُون لگے بھائیہا جے رام نے مہتہ کالو نوں سمجھایا کہ : "تسی بھاگاں والے ہو تہاڈے گھر وچ پیغمبر دا جنم ہویا ہے۔ نانک بہت اچھ کوٹی دا اوتار ہے۔ اتھے نواب جی نے کئی واری بابا جی دی گل کئی اولیاں تے پنڈتاں نال چلوائی ہے۔ ہر کوئی انت وچ نانک اگے گوڈے ٹیک دندا ہے۔ بابا جی نوں دھرم دا کم کرن دیو۔ اس وچ رکاوٹ ناں پاؤ۔ کتے تہانوں کوئی سراپ ناں لگ جائے۔ صرف اسیں دوہاں جیاں ہی نہیں سارے سلطان پور نے بابا جی دیاں کراماتاں ویکھیاں ہن۔"

"ویٹیوں وچوں دوبارہ پرگٹ ہو کے بابے نے لوکائی نوں " ستنام گپرساد" اتے "آدی سچ جگاد سچ" دا جو اپدیش دتا ہے اوہ تاں سلطان پور گھر گھر پہنچ گیا ہے۔ بابا جی دے نیک کم وچ رکاوٹ پا کے مہتہ جی تسی پاپاں دے بھاگی ناں بنو۔"

"جتھوں تک سسری چند اتے لکھمی داس بچیاں دا سبندھ ہے انان نوں اسیں پالانگے۔"

دھی-جوائی دیاں گلاں سن کے مہتہ کالو وی چپ ہو گئے اتے اگلے دن مہتہ کالو تلونڈی پرت آئے۔

سلطان پور وچ ہر تہاں بابا نانک بابا نانک ہو رہا سی۔

---◆---

بابے نے سادھو فقیراں والا

بھیس کیو دھارن کیتا؟

پچھے جوہیں ساکھی وچ آیا ہے کہ مودی خانے دے حساب دا اوڈٹ (حساب دی پڑتال) ہوئی تان بابے دے ۷۶۰ روپئے (اج دے حساب ۲, ۸۸۸۰۰ روپئے) ودھے سن تے بابے نے کہہ دتا مینوں ایہہ پیسے نہیں چاہیدے ایہہ سادھو، فقیراں، غریباں وچ ونڈ دتے جان تے بابے نے مودیخانا وی واپس نواب دے سپرد کر دتا سی۔

بابے نے فقیراں والا لباس پا لیا تے سارا دن سادھاں فقیراں نال رہا کرن۔ بابے نے سادھواں جاں فقیراں دی کسے خاص سمپر دائے جاں سلسلے توں دکھنا تاں لئی نہیں سی اس کر کے انان نے بھیس وی ادھا ہندو سادھواں والا تے ادھا مسلمان فقیراں والا بنایا۔ اس

گل تے دوواں فرقے دے سادھاں فقیراں نوں ویکھ غصہ آجاندا سی تے گورو نانک پھر سنواد رچ لیندے سی۔ گل بات شروع کر دندے سن۔ جوہیں بھائی گرداس نے لکھیا ہے:

کہادھی کھنس جوگیشراں گوسٹ کرن سبھے اٹھ آئی۔۔

پچھے جوگی بھنگر ناتھ تہ ددھ وچ کیوں کانجی پائی۔۔

پھٹ آچاٹا ددھ دارڑکیاں مکھن ہتھ ن آئی۔۔

بھیکھ اتار اداس دا وت کیوں سنساری ریت چلائی۔۔

نانک آکھے بھنگر ناتھ تیری ماؤ کچجی آئی۔۔

بھانڈا دھوئی ن جاتیوں بھائی کچجے پھل سڑائی۔۔

ہوئی اتیت گربست تچ پھر انہونکے گھر منگن جائی۔۔

بن دتے کچھ ہتھ ن آئی۔۔

سادھواں والا بھیکھ بناؤنا اس کر کے ضروری سی کہ گورو صاحب بھنگم ہو چکے سن تے روز م روز یاترا سفر تے رہندے سن۔ اونی دنی سادھو فقیراں واسطے یاترا کرنی سوکھی سی، پر گستی بندے واسطے مشکل۔ گستی اکثر لٹیا جاندا سی۔ سادھو فقیر اپنے کول کوئی قیمتی وستو نہیں سن رکھدے۔ اتھوں تک وی کپڑے وی گھٹ توں گھٹ ہی پہندے سن۔ سادھواں بابت کہاوت مشہور سی: 'پلے رزق ناں بندے، پنچھی تے درویش۔'

مالا وی سادھواں دی پچھان ہندی سی۔ پر گورو صاحب دی تان نرنکار نال محبت سی۔ اس کر کے اوہ رب دا ناں گن کے نہیں سن لیندے۔ انج ہو سکدے سادھو پہراوے دے طور تے گورو صاحب نے مالا وی کدی گل وچ پائی ہووے۔ ہڈاں دی مالا گل وچ پاؤن دا تان سپشٹ ثبوت ملدا ہے۔ ایہہ تان ہور وی کھچ دا کارن بنی ہوویگی۔

کدی گورو صاحب دا ادھا پہراوا ہندو سادھواں والا ہندا اتے ادھا مسلمان فقیراں والا ہندا۔ کدی اک پیر وچ لکڑ دی کھڑا تے دوسرے تے جتی (پنجابی جتی بھاؤ کھوسا۔ کئی تھانئی کھوسے کونس وی لکھیا ملدا ہے۔) پا لیندے۔

---◆---

سہرا لے آیا اوزا پنڈت، نانک نوں سمجھاو

گورو صاحب دے سہرے نوں پتہ چلیا سی کہ پروہنے نے مودیخانا تیاگ دتا ہے تے سادھاں فقیراں نال وقت بتاؤدا ہے تے گھر گستی دا انوں کوئی فکر نہیں۔ مولا سمجھدا سی کہ جتاں نانک سیانا ہے جے کتے کاروبار ول دھیان دیوے تاں ایہہ وڈا وزیر جاں دیوان جاں کوئی میر بکھسی بن سکدا ہے۔ مولے دی نگاہ وچ بٹالے دا اک بہت ہی مشہور ودوان پنڈت

شام لال سی۔ جس دیاں ودوتاں دیاں دھماں دور دور تک پٹیاں ہوئیاں سن۔

مول چند شام لال نوں لے کے اک دن سلطان پور آ پہنچیا۔ پتہ لگا کہ نانک تان قبران (جتھے اجکل بیر صاحب) وکھے کجھ فقیر قسم دے لوکاں نال ”گپّ شپ“ کردا رہدا ہے۔ دووے اوتھے ہی پہنچ گئے۔ مول نے گورو صاحب نوں بہت طعنے مہنے دتے۔

حالات ٹھنڈے ہون تے پنڈت نے سوال کر دتا کہ تسی پڑے لکھے ہوکے شہرو باہر آ بیٹھے ہو ایہہ تھانوں سو بہدا نہیں۔ تسی اپنی کرت ول دھیان دیو۔ کیہا جاندا کہ اگو گورو صاحب نے جواب وچّ شبد اچاریا:-

○

ہنڈول محلہ ۱ راجا بالک نگری کاجی دستا نال پیارو .. دئی مائی دئی باپا پڑیئہ پنڈت کرہ بیچارو .. ۱ سوآمی پنڈتا تم دیہ متی .. کن بدھ پاوؤ پرائپتی .. ۱ رباؤ .. بہیترا اگن بناسپت مؤلی ساگر پنڈے پایا .. چند سورج دئی گھر ہی بہیترا ایسا گیان ن پایا .. ۲ رام روتنا جانیئ اک مائی بھوگ کرے .. تاکے لکھن جانیئہ کھما دھن سنگری بیئ .. ۳ کہیا سنہ ن خایا مانہ تنہ ہی سیتی واسا .. پرنوت نانک داسن داسا کھن تولا کھن ماسہ .. ۱۱ ۳ ۴

شام لال پنڈت دی گورو صاحب نال مایہ دے پسارے تے پرہو پرائپتی دے سادھنا بابت وستھار وچّ چرچی ہوئی۔ گورو صاحب نے پنڈت نوں نرؤتر کر دتا۔ جس تے مولے نوں بہت غصہ آیا۔

براہمن نے پھر ٹیوے لالا مولے نوں گورو صاحب بارے کجھ اجیہی گلاں دسیاں اتے بھڑکایا کہ مول چند اپنی دھی نوں اپنے نال ہی بٹالے لے آیا۔

جدوں ماتا گھمی وی پتی دا گھر چھڈ اپنے پتا نال پیکے پیکے طور تے جان لئی تیار ہو گئی تان اس موقع گورو صاحب نے سلکھنی پر تھائی شبد وی کہیا سی: N

سیریراگ محلہ ۱ من جوٹھے تن جوٹھے ہے جہوا جوٹھی ہوئی .. مکھ جوٹھے جوٹھے بولنا کیو کر سوچا ہوئی .. بٹا ابھ سیدن مانجیئے ساچے تے سچ ہوئی .. ۱ مندھ گہینی سکھ کیہ .. پڑرلیا ریس مانسی ساچ سب سب سکھ نیہ .. ۱ رباؤ .. پڑر دیسی جے تھیئے دھن وانڈھی جھوریئ .. جیو جل تھوڑے مچھلی کرن پلاو کرے .. پر بہاوے سکھ پائیئے جا آپے ندر کرے .. ۲ پڑر صلاحی اپنا سخی سہیلی نال .. تن سوہے من موہیا رتی رنگ نہال .. سب سواری سوہنی پڑراوے گن نال .. ۳ کامن کامن آوئی کھوئی اوگنیار .. نہ سکھ پیئی اے ساہرے جھوٹھ جلی ویکار .. اون ونجن ڈاکھڑو چھوڈی کنت وسار .. ۴ پر کی نار سہاونی متی سو کت ساہ .. پر کے کامن آوئی بولے پھادل باہ .. در گھر

ڈھوئی نہ لہے چھوٹی دوجے ساہ .. ۵ پنڈت واچہ پوتھیا نہ بوجھہ وچاڑ .. ان کو متی دے چلہ مایہ کا واپاڑ .. کتھنی جھوٹھی جگ بھوے رہنی سب سو ساڑ .. ۶ کیتے پنڈت جوتکی بیدا کرہ بیچار ک .. واد ورو دھ سلاہنے وعدے اون جاؤ .. بٹا گر کرم ن چھٹسی کہہ سن اکھ وکھان .. ۷ سبھ گنوتسی اکھیئے مے گن ناہی کوئی .. پر وڑ نار سہاونی مے بہاوے پرہ سوئی .. نانک سب ملاوڑا نہ وچھوڑا ہوئی .. ۸ ۵

-----◆-----

سہرے نے نواب نوں کیہا ”نانک شدائی ہو گئی، اھنوں اپنے برے بھلے دی سمجھ نہی رہی۔“

سیو جدوں خبر پکھو کے پہنچی کہ نانک نے مودیکھانا چھڈ دتا ہے تے سادھ بن گیا ہے تان بابا جی دے سہرا مول چند چونا اپنے نال بٹالے دے اک ودوان پنڈت شام لال نوں نال لے کے آ سلطان پور آیا سی۔ نانک تان گھر وچّ نہی سمن ملے اتے مڑھیاں لاگے ویئی دے کندھے پھر میل ہویا سی۔

اگلے سویرے مول چند جا نواب کول فریادی ہوئے۔ جدوں نواب نوں پتہ لگا کہ بابے نانک دا سہرا فریادی ہے تان اس نے جھٹّ مول چند نوں اپنے کول بلا لیا تے پچھیا کہ تھانوں کی شکایت ہے؟

مول چند نے فریاد کیتی کہ جھڑے نانک مودی دے ۷۶۰ روپئے نکلے ہن اوہ نانک دے پرورار نوں دتے جان۔ نانک دے دو چھوٹے چھوٹے بچے۔ نواب نے مول چند نوں کہیا کہ مول چند جی خود بابے نانک نے مینوں کہیا ہے کہ اوہ ۷۶۰ روپئے (اچ دے حساب ۸۸۸۰۰ روپئے) مینوں نہی چاہیدے تے ایہہ سادھان فقیران وچّ ونڈ دتے جان۔ مول چند نے ضدّ کیتی تے کہیا کہ نانک تان شدائی ہو چکا اوپدا دماغ ہلّ چکا ہے۔ کوئی کہندا ہے کہ انوں کوئی بھوت پریت اچمڑیا ہے۔

نواب نے جھٹّ نانک دے بہنوئیئے جے رام نوں دربار وچّ حاضر ہون لئی سدّ لیا تے نواب نے پچھیا کہ دسو جے رام اونان پیسیاں دا کی کیتا جاوے؟ وچارا جے رام بابا نانک توں وی ڈردا سی تے مول چند وی بڑا غصیل بندہ سی۔ جے رام نے صلاح دتی کہ جے نانک سچّ مچّ ہلّ گیا ہے تان مول چند دی گلّ من لئی جاوے اتے جے نانک بالکل ٹھیک ٹھاک، خبردار، سچیت ہے تان جو نانک کہندا اوہ کیتا جاوے۔ نواب نوں جے رام دی صلاح چھّ گئی۔ نواب نے کہیا کہ جے

○ گیانی - ۸۳ (سوڈھی ۲-۵۰۷ نے ایہہ سبب کرتا ریور رچیا جانا لکھیا ہے۔ یاد رہے اداسیا ایرنت چھڑی بانی گورو صاحب نے پنجاب رہندیا رچی ہے اوہ شدھ وچّ ہے۔ اجیہا ساڈا مننا ہے) N سوڈھی ۲-۴۷۷ نے حالان اس سبب دی رچنا کرتا ریور ہونا لکھیا ہے۔ جو کہ غلط بھاسدا ہے۔ کرتا ریور وکھے سری راگ وچّ گورو صاحب نے بانی گھٹّ ہی رچی سی۔

تہانوں شگّ ہے کہ نانک نوں کسے باہر دی شے
چمبڑی ہوئی ہے تاں کسے سیانے نوں وکھاؤتے نانک
نوں میرے ساہمنے پیش کر دینا۔ پھر اس مطابق اس
پیسے دا فیصلہ ہو جائیگا۔

بابے دی تلاش شروع ہو گئی۔ اخیر نال دے کسے پنڈ
توں بابا جی سادھاں دے ٹولے نال بیٹھا مل گیا۔

بابا جی نوں گھر جان واسطے مجبور کیتا گیا۔ پر بابے

گرودارہ گورو کا باغ- پرانی عمارت۔ اتھے اک کمرہ
گورو صاحب دے ویلیاں دا وی پنڈا سی۔ (سلطان پور سروے ۱۹۶۹)

نے نانہہ کر دتی۔ بابا جی دا سہرا بہت طعنے مہنے
مار رہا سی، "کہ جے توں سادھ بننا سی تاں میری
کڑی دی زندگی کیو خراب کیتی؟" آدی آدی۔ بابا جی
دا اصول سی کہ اوہ غصے وچ آئے بندے تے مورکھ نال
کدی بحث نہی سن کردے، "مندا کسے ن آکھیے پڑ
اکھڑ ایہو بجھیے۔۔ مورکھے نال ن لجهیے۔۔"

سلطان پور پہنچ بابا جی لئی کسے دھاگہ تویت
کرن والے سیانے نوں سدیا گیا۔ بابا جی بیٹھے نرنکار
دی صفت صلاح وچ مگن سن کہ سیانے نے ٹونے ٹپانے
کرنے شروع کیتے۔ لاگے جتنر منتر پڑھے جان دے باو
جود جدوں بابا نانک مسست رہے تاں بابا جی دے
ناساں وچ کوئی تکھا دھونء دتا گیا جس کارن بابا
جی دی سرت نرنکار نالو ٹٹی۔ گورو جی نے اس سیانے
نوں ڈاٹیا تے لاہنت پائی:-

سلوک م ۱ دھرگ تنا کا جیویا ج لکھ لکھ ویچہ ناؤ
.. کھیتی جن کی اجڑے کھلوڑے کیا تھاؤ .. سچے
سرے باہرے اگے لہہ نہ دا .. عقل ایہہ ن آکھیے
عقل گواٹئی باد .. عقلی صاحب سیویئے عقلی
پائیے ماٹ .. عقلی پڑکے بجھیئے عقلی کیچے داٹ ..
نانگ آکھے راہ ایہہ پور گلاں سیطان .. ۱

گورو صاحب نے اس سیانے تے وینگ کسیا کہ توں
چنگا سیانا عقل والا اے جورب دا ناں ویچدا پیا اے۔
اوئے مورکھا اس عقل دے نال نیک کم کریدے۔
اس نرنکار دی صفت صلاح وچ عقل نوں ورت۔

اپرنت اوہ سیانا نواب کول رپورٹ دین گیا کہ نانک
تاں چنگا بھلا ہے، ناں ہی باہر دا کوئی قصور ہے کہ
نانک ٹھیک ٹھاک سچیت خبردار ہے۔

بابا نانک نوں وی نال ہی نواب کول لجاپا گیا۔ دعا
سلام توں بعد نواب نے جدوں بابے دا حال چال پچھیا
تاں گورو صاحب نے شبد اچار دسیا کہ لوکاں تاں
میںوں شدائی اعلان دتا ہے:-

مارو محلہ ۱ کوئی آکھے بھوتنا کو کہے بیتالا ..
کوئی آکھے آدمی نانگ ویچارا .. ا بھیا دیوانہ ساہ
کا نانگ بؤرانا .. بؤ ہر بؤ اوڑن جانا .. ا رہاؤ .. تو
دیوانا جانیی جا بھے دیوانا ہوئی .. ایکی صاحب باہرا
دوجا اوڑن جانے کوئی .. ۲ تو دیوانا جانیی جا ایکا کار
کمائی .. حکم پچھانے خصم کا دوجی اور سیانپ کائی
.. ۳ تو دیوانا جانیی جا صاحب دھرے پیار .. مندا
جانے آپ کو اوڑ بھلا سنسار .. ۷ ۴

نواب نے کپھا کہ بابا جی تہاڈے سرے دی آہ فریاد
کہ نانک شدائی ہو چکا ہے۔ تاں گورو صاحب نے
جواب دتا کہ نواب صاب تہانوں اک وار گجارش کر
دتی ہے اوہی کافی ہے۔ دوبارہ سوال کرنا کجھ
ٹھیک نہی لگا میںوں۔ نواب نے الٹا شرم محسوس

گرودارہ گورو کا باغ- نوی عمارت

کیتی۔ بابا مول چند نوں وی شرمندے ہونا پیا۔

دربار وچ پھر اگلا سوال اٹھیا کہ کی اوہدی لڑکی
نوں کسے چیز دی کمی ہے؟ مول چند اس مصلے تے
وی ناکام رہا اتے اوہ ثابت نہی کر سکیا کیونکہ ماتا
چونی نوں کسے قسم دی کوئی مائک تنگی نہی
سی۔ ماتا سلکھنی اتے بچیاں نوں پالن لئی تلونڈی اتے
سلطان پور وادھو دھن دولت سی۔

گورو جی نے گھر لٹا دتا

جدوں ماتا سلکھنی دووے بالان سمیت اپنے پتا نال

پکھوکے روانہ ہو گئی تان مگروں گورو صاحب نے اپنا سارا گھر دا سامان غریب گریباں وچ ونڈ دتا۔ کھڈ مڑیاں دے لاگے خربوزے شاہ والے ستھان تے ہی رات بتایا کردے سن۔

---◆---

بھائی مردانے دی رباب

پتانے مراسی بھیجیا کہ جاؤ جا کے پتہ کرو - پرانے سمیاں وچ خبر کن توں دوسرے کن رانہی بقتے وچ ہی ۵۰۰ کلومیٹر دور تگ پہنچ جاندی سی۔ افواہاں پھیلان والیاں نوں حالانکہ راجے سخت سزاواں دندے سن پر پھر وی افواہاں دا بازار گرم رہندا سی۔ جس کارن حکومت نے اپنا ڈاک ڈھانچہ رکھیا ہندا سی۔ جس وچ ڈاک چوکیاں تے گھوڑ دوڑاک ہندے سن۔ پر دنیاں دے اس حصے وچ لوک اپنے سنیہے پتے کھڈ آزاداناں طرے پھنچاؤدے سن۔ نجی سنیہیاں جاں ڈاک لئی مراسی ہی کم ساردا سی۔

خیر نانک نوں مودیکھانا چھڈے نوں کوئی چار پنج مہینے ہو چکے سن تان پتا کالو تک پتر بابت وکھ وکھ قسم دیاں افواہاں پہنچ رہیا سن جنان کارن ماییاں نوں چنتا ہو رہی سی۔ صورت اے حال تے نظر رکھن لئی اوناں مردانے نوں حکم کیتا کہ "جا، جا کے سارا پتہ لؤ اپنے یار دا اتے نال ہی نانک نوں سنیہا دیو کہ تھانوں راکے بلار یاد کردا ہے۔"

بھائی مردانہ (ہی: ۴۰: تصویر)

مردانہ سلطان پور پہنچ گیا۔ بے بے جی کولو ساری خبر سرت حاصل کیتی۔ بے بے جی نے مردانے نوں کیتا کہ باقی دیاں گلاں کھڈ نانک کول جا کے پچھو کہ کیو مودیکھانا چھڈ سرتے کھپھن بن لیا ہے؟ مردانے نے جا گورو نانک نوں ویئیں کنڈھیو لبھیا۔ گورو صاحب دوالے بھیڑ لگی ہوئی سی۔

مردانے جدوں پچھیا کہ مودیکھانا کیو چھڈ دتا۔ تان گورو صاحب نے سارا دسیا کہ نرنکار دا سنیہا گھر گھر پہنچاؤنا ہے۔ لوکائی دا ادھار کرنا ہے۔ دکھ دلدر سماج وچوں کڈھنا ہے۔ ویکھ نال لوک تان بدل دی ہی پوجا کری جادے۔ کوئی قبر پوج رہا، کیو مڑیاں، کوئی رکھاں اگے ہی نگرگڑی جا رہا ہے، کوئی سورج کوئی چن دی پوجا کری جا رہا ہے۔ اس کم وچ گورو صاحب نے مردانے دا وی سہیوگ منگیا۔

مردانہ گورو صاحب دی مہما تان پرہاوت پھلاں ہی ہو چکا سی، ہن جڑی ہوئی بھیڑ نوں ویکھ

کے اوبدی شردھا ہور بلوان ہو گئی۔ اگے ہو کہ کھندا مینوں کی حکم ہے؟ گورو صاحب نے کیتا اس نیک کم وچ توں ساڈا ساتھ دے۔ مردانہ کھندا جی حکم کرو۔ گورو صاحب نے کیتا مردانیا تیرے کول تار دا پتر ہے۔ اسان اک دو واری ویکھیا سی توں سوہنی رباب وچا لینا۔ توں ساز دی سیوا کر۔ مردانہ کھندا کہ ٹھیک ہے میں آپ دے نال ہاں۔ پر میں مہتہ کالوتے ماتا تریپتا نوں تھادے بارے خبر دے آواں۔ گورو صاحب کیتا تلونڈی ول پھر آپاں دووے چلانگے۔ مردانے ہاں بھری تے کھندا کہ میں رباب خرید لیناں واں۔

مردانہ لگ پیا رباب لبھن۔ شہر وچ تان کتے ملی نہی۔ اک ڈھاڈھی کول پیگی سی۔ مردانہ انوں لے کے گورو نانک پاس پہنچیا۔ غریب ڈھاڈھی نے رباب گورو صاحب دے بھیٹ کر دی۔

ساری گل سنن دے بعد گورو صاحب نے رباب ڈھاڈھی نوں واپس موڑ دتی کیونکہ اس غریب داروزگار اس رباب دے سرتے ہی سی۔ اودوں مردانے پھر رباب وچا کے گورو صاحب نوں سنائی۔ اس ڈھاڈھی توں پتہ چل گیا کہ ودھیا رباب دا مل کوئی ۵-۷ روپے ہے۔

بابے نے مردانے نوں کیتا کہ مردانیا جا، جا کے بے بے جی کولو ۷ روپے لے آ۔ مردانہ بے بے نانکی دے گھر پہنچا۔ بابے نال ہوئی ساری گل بات دسی کہ ہن نہی کرن والا بابا نوکری۔ بابے تہیہ کر لیا ہے کہ باقی دا جیون

لوک ادھارتے ہی لاؤنا ہتے پھر تر کے نرنکار کرتار دے نال دی دوہی پاؤنی ہے۔ بے بے جی نوں ایہہ سن کے سکون پہنچیا کہ مردانے وی تہہ کیتا ہے کہ گورو صاحب دا ساتھ دیویگا۔ مردانے بڑی ادھینگے تے نمرتا نال بے بے جی نوں کیتا کہ بابے نے ۷ روپے منگائے رباب خریدن واسطے۔ بے بے جی دا ویراگ چھٹ پیتا کہن لگی کہ "نانک نوں کہی تیرے توں ۷ روپے کی چیز بے تیرے توں لکھاں قربان۔ ایہہ زندگی قربان۔ نانک نوں کہی مینوں مکھڑا دکھا جائے۔ کہنے ہی دن ہو گئے ملن نہی آیا۔"

مردانے جا کے بابے نوں بے جی دا سنیہا دتا۔ بابا کہن لگا "چنگا مردانیا اچلیئے بے بے نوں ملن۔ ایہہ میرے نال بہت موہ کردی ہے۔"

بے بے نانکی نال وعدہ

جویں بابا تے مردانہ سلطان پور بے جی دے گھر

کارسیوا والیاں بنا دتا ہے جی دا نوا گھر

اچے ۱۵ سال پہلاں تک بھائی جے رام آتے ہے جی نانکی دا گھر صحیح سلامت موجود سی۔ ایہہ کسے دی نجی جائداد بن چکی سی۔ کارسیوا والے باجے جگتا سنگھ مکان مالک تے ہر قسم دا دبا پائے مکان خرید لیا تے پیندے سار ایہدی کارسیوا وی کر دتی۔ خود باجے دے ہی بندے دسدے نے کہ مکان دیاں ۶-۶ فٹ چوڑیاں کندھاں سن۔ مرمت ہون اپرنت اوہ ۵۰۰ سال ہور کڈھ جاندا۔ خریدن ویلے رہائش وی سی۔ باجے اس پرانے مکان دی تھانوے نوے ڈیجائین دا مکان بنا وچ پکھے وی لا دتے۔ نرا لالچ ہی نہی کجھ باجے آریس ایس دے اچینٹ وی ہن تاں کہ سکھ وراثت فناہ کیتی جا سکے۔

جدوں وی توں یاد کریگی میں حاضر ہو جایا کراں گا۔ بے بولی ہاں نانک انج توں تاں ہر شے وچ مینوں نظر اُونے اے۔ میں جدھر وی ویکھاں مینوں نانک دے درشن ہندے نے۔ توں تاں گھٹ گھٹ، زرے زرے وچ سمایا ہویا اے۔ پر پھر وی کدی جی کر اُدا تیری ایہہ والی صورت ویکھن نوں۔ کیونکہ اینوں میں اپنے ہتھی پالیا ہے، وڈیاں ہندا ویکھیا ہے۔ انوں میں نہایا دھوایا اے۔ میں تیرے درشن ہر شے وچوں کردی آ پر کدی جی کر اُودے تیرے نال گلاں کرن نوں۔ ایہہ رکھ، ایہہ پنچھی، ایہہ جانور، ایہہ جی بولدے نہی۔ صرف پیار دندے نے۔ توں مینوں انسناں وچ وی دسدیں پر ایہہ بؤھے بھرے نے۔ سو دس تیرے سوا میں کہدے نال گل کراں؟ ایہہ تیرا جسم، میرا مندر ہے جتھے اکال پرکھ نرنکار پرگٹ ہویا ہے۔ مینوں زیادہ دیر اس مندر توں ناں وچھوڑی۔"

گورو صاحب نے کہا کہ "بھینے تینوں کہا ہے نہ کہ جدوں یاد کریگی تیرا ویر تیرے کول ہووے گا۔" بھین نے مردانے کولو وعدہ لیا کہ توں میرے بھرا دا دھیان رکھی۔ پچھے اسیں تیرے تیر دا سارا خیال رکھانگے۔ میں پتا تے ماتا نوں وی کہہ دیوانگی۔ گورو صاحب نے بھین کولوں وداعی لئی۔

---◆---

پھیرو والی رباب

خیر بابا جی نوں یاد آ گیا کہ اک ویراں جدوں اوہ

پہنچے تاں تلساں نوکرانی نے بابا جی نوں اُودے ویکھ لیا۔ اس دہائی پا دتی کہ بے جی بابا نانک تریا پیا اُودا۔ بے جی وی کاہلی کاہلی پوڑیاں اتر کے ویر نوں پیٹھاں ملن آئی۔ بے جی جھٹ باجے دے چرنا تے ڈھیہ پئی۔ باجے برا منایا کہ توں میری وڈی بھین ہیں پیری ہتھ لاؤنا میرا بندا۔ بے جی نے کہا نانک تینوں پتہ میں تینوں چروکنی پچھان چکی ہاں۔ میرے وڈے بھاگ پر بھونے تیرے جیہا دھرمی پرکھ میرا بھرا بنا کے بھیجا ہے۔ میرے واسطے تے تاں توں کھڈ ہی رہے ہیں۔ منا نہ کریا کر جدوں میں تیرے چرن چھونہدی ہاں۔ گورو صاحب نے بھین نوں چھی وچ لیا۔ تے اپر چلے گئے۔ گلاں باتاں کیتیاں۔ لنگر پانی چھکیا۔ بے جی نے دسیا کہ بیٹے سری چند نوں میں اپنے کول رکھ لیا ہے۔ مول چند ضد کر کے بھرجائی نوں نال لے گیا ہے۔

بے جی نے ضد کیتی کہ "جدوں توں گھروں نکل ہی چلیاں تے میری ارچوئی ہے کہ گاہے بگاے مینوں دید دے جایا کری۔ گورو صاحب نے کہا کہ بھینے

جدوں اس بوہڑ دے تے پتیاں پچھے ۱۶ قیمتی جاناں گئیاں

مودیخانا سامبھدے سن تاں اک پھیرو عرف پھرندا ناں دا بندہ آ کے ملیا سی۔ اوہدے کول رباب سی جو قدرتی طور تے رباب دی شکل دے لکڑی دے مڈھ وچوں گھڑی ہوئی سی۔ پر رباب دی آواز کمال دی سی۔ بندہ سی وی گیان وان تے رباب دا پریمی۔ اوہ رباب تے اچھی سر کڈھدا ہے جس نال پشو پنچھی تک موہے جاندے نے۔ بابا جی نے مردانے نوں کہا کہ جا اس کولو رباب لے کے آ۔ گورو صاحب نے دسیا کہ اوہدا پنڈ عاشق پور دو دریاواں ستلج آتے بیاس دے

میل دے درمیان ہے۔

جتھے بیاس اتے ستلج دا میل ہندا ہے اوہ ترکونی علاقہ سلطان پور توں کوئی ۱۵ کو کہ۔ می۔ پچھم وچ ہے۔ علاقے وچ اچا اچا سرکنڈا اوہیں دنی عام سی۔ وچارا مردانہ دو دن علاقے وچ بھٹکدا رہا۔ اخیر بھائی پھیرو نوں کسے نے کیہا کہ کوئی بندہ شاید تہانوں ہی لبھ رہا ہے ناں تاں کوئی پور لیندا پر نال دسدا ہے کہ رباب لین آیا ہاں۔ سو ساڈا اندازہ ہے کہ اوہ تہانوں ہی لبھ رہا ہووے گا۔

ایہ سن کے ہن الٹا بھائی پھیرو نے جا مردانے نوں لبھیا تے پچھیا بھائی کھدی تلاش کر رہا توں؟ مردانے نے ساری گل دسی کہ مینوں نواب دولت خان لودھی دے سابقہ مودی نانک نرنکاری نے گھلیا ہے۔ نانک دا ناں سندیاں ہی پھیرو دے کلیجے وچ اک دم ٹھنڈے پے گئی۔ کہندا ہاں یاد آ گیا میں سلطان پور ملیا سی

اوبہاں نوں۔ پھیرو نے مردانے دی سبویا کیتی۔ لنگر پانی چھکایا تے آرام کروا کے تھکاوٹ لہا کے کہن لگا مردانیا میں تیرے نال چلدا۔ میرا وی جی کردا اس مہاپرکھ دے پھر درشن کراں۔

بھائی پھیرو رباب لے آخربوزے شاہ دے اڈے تے پہنچے۔ بابا نانک تاں پہلاں ہی اڈیک کر رہا سی۔ پھرندے دی حاضر ی وچ ہی مردانے تان چھیڑی۔ "توں ہی نرنکار" "دھن نرنکار" "ست کرتار" "نانک تیرا داس" ساری سنگت نے وی 'دھن نرنکار' 'دھن نرنکار' دا نرنتر اواجہ کڈھیا۔ اجیہی دھن اٹھی کہ سارا واتا ورتا گونج تے جھوم اٹھیا۔

رباب

جدوں اس بوہڑ دے تن پتیاں پچھے ۱۶ قیمتی جاناں گئیاں

بے نانکی دے گھر جہڑا بوہڑ ہے اس نال سبندھت ۲۶ اپریل ۱۹۳۳ دی گھٹنا ہے۔ محرم دا جلوس نکلتا سی۔ اودوں کپورتھلہ ریاست دا پردھان منتری عبدل حمید سی۔ ہندو اس دے خلاف سن۔ اودھر بیگوا لینے مسلمان وی کپورتھلہ ریاست تے اپنا حق جمارے سن۔ کہن توں مطلب ریاست دے راجنیتک حالات چنگے نہی سن۔ اجیہے وچ لیڈر آئے بہانے نال بغاوت والے ماحول پیدا کر دندے۔

سو محرم دے جلوس وچ اچے اچے تعزے نکلتے سن۔ ایتکان مسلماناں نے جلوس داروٹ بدلکے اس گلی تھانی کڈھن دا وچار کیتا جس وچ بے نانکی دا گھر آؤدا ہے۔ سلطان پور دی میونسپلیٹی تے مسلماناں دا قبضہ سی۔ جلوس دے رستے دی جوبیں تیاری ہو رہی سی راہ صاف تے پھرے کیتے جا رہے سن تاں میونسپل ملازماں نے محسوس کیتا کہ رستے وچ بوہڑ آ رہا ہے جس دے گھٹو گھٹ تن ڈھان وڈھنے پینگے۔ اوتھے موجود ہندو سکھاں نے اوہ ڈھان

(ساکھاں) وڈھن دا ورودھ کر دتا۔ اکھے ایہ بے نانکی دے گھر دا اتھاسک بوہڑ ہے اس نوں پرگز نہی وڈھیا جا سکدا۔ دوسرے پاسے مسلماناں نے وی ضد پھڑ لئی کیونکہ بھڑکایا وی جا رہا سی۔ اخیر تے مصالحت کرن لئی دوواں فرقیان نوں اکٹھیاں انگریز افسر کرنل پھشر دے دفتر سدیا گیا۔ اوتھے مسلماناں نے پھشر نوں سمجھایا کہ ویکھو ایہہ جلوس ہر سال نکلتا ہے اس نوں کیسے قیمت تے روکیا نہی جا سکدا۔ پھشر نے مسلماناں نوں صلاح دتی کہ جس پاسے ورودھتا ہو رہی ہے ادھر جلوس ناں کھڑیا جاوے۔ مسلماناں کیہا کہ ہر سال جلوس نکلتا ہے ایتکان ہی ہندو سکھاں نوں مشکل کی ہے؟ ہندو سکھ اس گل توں منکر سن کہ جلوس اس پاسیو دی نکلتا رہا ہے۔ مسلمان بجد سن۔ پھر پھشر نے مسلماناں نوں پچھیا کہ جوبیں پچھلے سال جلوس کڈھیا سی ایتکان وی اوسے طرحاں تعزے نیوے کرکے کڈھ لو۔ مسلمان کہن کے تعزے نیوے نہی ہو سکدے۔

پھشر کہندا پچھلے سال کوہ کڈھے سن؟ مسلمان کہن لگے جی

اودوں بوہڑ دیاں ٹہنیاں وڈیاں نہی سن۔ اوتھے سکھاں ہندواں کیہا کہ "جناب اوہ بہت وڈے ڈھان ہن۔ جہڑے گھٹو گھٹ ۱۰-۱۵ سالن توں ہونگے۔ اناں کیہا کہ مسلمان جھوٹے بولدے ہن۔"

اس گل تے آکے مسلمان جھوٹے پے گئے کیونکہ ڈھان سچ مچ پرانے سن۔

پر اس دے باوجود مسلماناں نے ضد پھڑ لئی کہ جلوس بے بے نانکی گھر پاسیو ہی کڈھنا ہے۔ اودھر کرنل پھشر وی اڑ گیا۔

اودوں پھر کجھ سہرد سجاناں نے صلاح صفائی کراؤن دی کوشش کیتی۔ مسلمان لیڈراں نے کہہ دتا کہ ٹھیک ہے اسیں اودھر جلوس نہی کھڑدے جے ہندو سکھ سانوں اس بوہڑ دے تن پتے توڑن دی اجازت دے دین۔ ہندو سکھ ایہہ شرط وی منن نوں تیار ناں ہوئے۔ گل صاف سی کہ ایہہ دوواں پاسیاں دا وکار دا مصلحت بن چکا سی۔

محرم والے دن پھر جلوس نکلیا۔ کجھ شرارتیاں نے کرنل پھشر ول روڑے اٹاں چلا دیے۔ جس تے موقع دے میجسٹریٹ نے جو کھڈ مسلمان سی لکھتی حکم دے دتا کہ اس حالت وچ پولیس بھیڑتے کنٹرول کرن لئی گولی چلا سکدی ہے۔ جوبیں پھر جلوس بے بے نانکی دے گھر ول ودھن لگا تاں پھشر نے اک روک (بیرینر) لوا دتا کہ اس توں اگے جہڑا ودھیکا اس نوں گولی مار دتی جاوے گی۔

ایہدے باوجود ہتھیاراں نال لیس مسلماناں نے اوہ روک ٹپنی شروع کر دتی۔ پولیس نے گولی چلا دتی۔ جس وچ ۱۶ موتاں ہوئیاں۔ انج سرکاری طور تے صرف ۴ موتاں ہی دسیاں گئیاں۔ کجھ اجیہے جے نفرت اتے بے وقوفی بھرے ماحول ہویا کردے سن اوہیں دنی جس دا نتیجہ پھر ملک دی ونڈ وچ نکلیا بہاؤ ۱۰ لکھ لوکاں دی موت اتے کروڑ لوکاں دی ہجرت۔ ضرورت ہے سماج اک دوسرے دیاں بہاوتاواں دی قدر کرے۔ بے گناہ انساناں دے ہڈیاں کے لیڈراں ہمیشاں روٹیاں سیکدے آئے ہن۔

گرودارہ ربابسر بہروانا

جدوں مردانے اگے جان توں ناہ کر دتی

بہین کولو وداعی لے کے بابا تے مردانہ پھر شہرو باہر آ نال دے کسے شہر قصبے ول روانہ ہو گئے۔ نال دے شہر وچ وی مردانے رباب لبھن دی کوشش کیتی۔ پر اس علاقے وچ گھٹ ہی کوئی رباب گھڑا سی۔ اک دن کسے ڈھاڈی کول ویکھی تے ڈھاڈی نال جدوں گل بات کیتی تے اس نے سگوں مردانے نوں جتناں کیتیاں کہ "کھدے مگر لگاں پھر داں اوہ کملا نانک جنے مودیخانا ہی لٹا دتا سی۔ اوہ کراہیا جہڑا کہندا نہ کوئی ہندو نہ مسلمان۔" مردانے آ کے ساری گل بابا جی نوں دسی۔ گورو صاحب نے بڑا سنتو کہ جتایا کہ مردانیا ایہہ خوشی دی گل ہے۔ نرنکار ساڈے تے مہربان ہے۔ ساڈا سنیہا دور دور تک پہنچ رہا ہے۔

اگلے دن سویرے بابا تے مردانہ لگدا جالندھر والے پاسے نوں نکل گئے۔ راہ وچ آبادی گھٹ ہی نظر آئی۔ اک تہاں آرام کرن لئی رکھ تھلے بہہ گئے۔ بابے نے کیہا کہ مردانیا چھیڑ ہاں ذرا تار۔ بانی آ رہی ہے۔

مارو محلہ ۱ مایہ مئی ن من موماسر لہری مے مٹ .. بوہ نرمل ساچو من وسے سو جانے ابھ پیر تھہ جل سر تر ٹکے ساچا وکھڑ جت .. مانگ من مہ من ماریسی سچ ن لاگے کت .. راجا تخت ٹکے گئی بھے پنچائن رت .. ابابا ساچا صاحب دور ن دیکھ .. سرب جوت جگجیونا سر سر ساچا لیکھ .. ارباؤ .. برہما بسن رکھی منی سنکر اند تے بھیکھاری .. مانے حکم سو بے در ساچے عاقی مرہ اپھاری .. جنگم جودھ جتی سنیا سی گر پورے ویچاری .. بن سیوا پھل کبہ ن پاوہی سیوا کرنی ساری .. اندھنیا دھن نگریا گڑ نمائیا تو ماں .. اندھلے مانگ گڑ پکڑیا تنائیا تو تاں ..

ہریک پتن / مکھو دے دوسرے پاسے جتھے دوویں دریا ستلج آتے بیاس ملدے بن دے لاگے دوواں دریاواں درمیان کوئی پنڈ عاشق پور بندا سی۔ اوہ پنڈ آج تاں موجود نہیں ہے پر گرسکھانے سارا حساب لا پنڈ بہروانا وکھے ربابسر گرودارہ تعمیر کیتا ہے۔ یاد رہے اس علاقے وچ اکثر بڑاؤدے رہندے ہن۔ قدرتی ہے پنڈ وسدے تے تباہ ہندے آتے ہن۔ آسک پور وی ایسے طرحاں کدی تباہ ہو گیا ہووے گا۔ پنڈ بہروانا سلطان پور توں نک دی سیدھتے ۱۲ ک۔ می۔ پچھم وچ پیندا ہے۔

ہوم جیا نہیں جانیا گرمتی ساچ پچھاں .. نام بنا ناہی در ڈھوئی جھوٹھا اون جان .. ۳ ساچا نام سلا بیٹے ساچے تے ترپت ہوئی .. گیان رتن من ماجیے بہڑن میلا ہوئی .. جب لگ صاحب من وسے تب لگ بگھن ن ہوئی .. نانک سر دے چھٹیے من تین ساچا سوئی .. ۱۰ ۴

کیرتن توں بعد دھن نرنکار دی دھن دے پچھو بابے دی لو کرتار نال اجیہی لگی کہ اوتھے ہی شام تے پھر اوتھے وی رات گزاری۔ بھائی مردانے لاگے چاگے دے جنگل وچوں پھل پھل کھا کے رات لنگھائی۔ سویرے منہ منھیرے امرت ویلے بابے نے اشناں کیتا تے پھر مردانے نوں ساودھان ہون واسطے کہہ دتا۔ دن چڑھے جالندھر ول چالے پا دتے۔ اگے کوئی پنڈ آیا تے کسے دیواوان نے کجھ لسی آدی چھکاؤنی چاہی تاں مردانے کہہ دتا کہ چنگا ہووے جے کتے رات دا بچیا پھلکا وی مل جاوے۔ اگلیاں لنگر بنا کے مردانے دی تسلی کرا دتی۔ بابے نے نرنکار دا اپدیش دتا تے اگے چلدے بنے۔

جالندھر وکھے سادھاں دے کئی مٹھ سن جس کر کے دو چار دن بابا جی دے وکھیاں چلدے رہے۔ زیادہ جوگیاں دے ڈیرے سن جس کر کے جوگمت دے ناد-جوت نال سبندھت گلاں ہوئیاں۔ کئی جوگی گورو صاحب دے چرنی لگے۔ پھر کجھ دنوں بعد گھمدے پھر دے بھاگیرتھ آدی شہر دھالواں نوں ملدے ہوئے واپس سلطان پور آ نکلے۔ سلطان پور آؤن دی دیر سی تاں مردانے بغاوت کر دتی۔ کہندا کہ "بابا میں نہیں تیرے نال نباہ سکانگا۔ سارا سارا دن پیندا کرناں تے رات نوں بھکھے ساؤنا اوہ وی اجاڑ بیاباناں وچ۔ بابا ناں تینوں بھکھ ہے۔ ناں نیند ہے۔ ناں تھکیواں ہے۔ پتہ نہیں بابا توں کاہدا بنی؟ بابا جاں تاں مینوں وی اپنے ورگا کر لے جاں پھر مینوں چھٹی بخش دے۔"

بابے نے مردانے نوں کیہا، "مردانیا جے نرنکار دی بخشش ہووے تاں اس وچ اند ہی اند ہے، نہیں تاں اس پنڈھ وچ تاں دکھتے بھکھ ہی ہے۔ اتاں توں چھٹکارا تاں نرنکار دے ہتھ ہے۔ کس تے اوہ بخشش کردا کس تے نہیں۔ ایہہ کسے دے وس چ نہیں۔ میرا سریر وی ہڈ ماس دا پتلا ہے۔ مینوں وی بھکھ لگدی ہے۔ پر کرتارے مینوں صبر سنتو کہ بخشیا ہے۔ توں اس خدا اگے ارجوئی کر لیا کر کہ نرنکار سنتو کہہ بخشے۔ پیندا بکھڑا ہے، بھکھ ننگ ہے۔ پر ساڈے کول ارداس دا ہتھیار موجود ہے۔ اس دی ورتوں کرناں سکھنا پویگا۔ باقی یاد رکھی، سبھ کجھ گرمکھ دے چرناں وچ ہندا ہے۔ راج بھاگ ملکھاں سدراریاں سکداریاں سبھ کجھ۔"

من بیراگی گھر وسے سچ بھے راتا ہوئی .. گیان

ਮہارਜ ਸੁੰ بھوگوے بارہ بھوکھ ن ہوئی .. نانک ایہہ مَن
 مارِ ملُ بھی پھر دکھ ن ہوئی .. ۵
 سو جے ایہہ مَن نوں مار سكدے تاں چل نہی تاں رُہ
 بھائی۔

پوڑی .. اپنا آپ پچھانیا نامُ ندھاڻ پایا .. کـریا کر کے
 اپنی گر سببِ ملایا .. گر کی بانی نرمی پر رس پیا
 .. پر رس جنی چاکھیا ان رس ٹھاکِ راپا .. پر رس پی
 سدا تربیتِ بھئے پھر ترسنا بھکھ گویا .. ۵
 صاحب نے فرمایا کہ مردانیا جدوں کیسے نال محبت ہو
 جائے تاں بھکھ تریہ نہی لگدی۔ جدوں نام دارس آؤنا
 شروع ہو گیا تاں بھکھ تریہ جاندی رہیگی۔

سبھ سوچ سمجھ کے مردانہ بتھ کھڑے کر دندا۔
 "نہی میرے کولو ایہہ بھکھ نہی جری جاندی۔ بابا
 مینوں معاف کردے۔ آہ سانہ اپنی رباب۔"

بابے نے مردانے نوں کیہا، "چنگا مردانیا۔ پر اک کم کر۔
 آہ رباب ہے بے نانکی کول پہنچا دے۔ جے کوئی ہور
 ربابی مل گیا تاں ہے بے کولو اسیں منگوا لوانگے۔"

مردانہ گیا ہے بے دے گھر۔ تلساں نے بے نوں خبر
 دتی کہ مردانہ آیا۔ بے نے اتے سدا دیا تے پچھیا کہ
 مردانیا اکلے کیو آئیو؟ مردانے نے ساری گل دسی کہ
 "بھکھے رہنا میرے وس وچ نہی۔ بابا تاں بھکھ تریہ
 توں آتے ہے۔"

ایہہ سندے سار بے جے جی دے دل نوں دھرو پئی۔
 پردا ٹمبیا گیا۔ "ہائے! کی میرا ویر اکلا ہی جنگلاں
 بیلیاں وچ پھریگا؟ ناپ مردانیا اس طرحاں ناں کر۔
 نانک نوں اکلا ناں چھڈ۔ ویکھ پچھے تیرے تیر دا
 انتظام کرن دا میں پہلاں تینوں وعدہ دے دتا ہے۔
 توں اپنے واسطے وی ساڈے کولو خرچی لے جایا کر۔"

تلساں نوں کیہا کہ مردانے نوں لنگر پانی چھکاؤ۔ بے
 جے جی نے بھائیاں جے رام نال ساری گل کیتی کہ
 مردانہ نانک دا ساتھ چھڈ رہا ہے۔ بے جے جی دی
 گمبھیر تاتے مایوسی ویکھ کے بھائیا جی نے کیہا کہ
 اس دا اکو علاج ہے کہ مردانے نوں پلہ خرچن واسطے
 کجھ دے دتا جاوے تے اگانھ واسطے وی کہہ دتا
 جاوے کہ خرچی ساتھوں آکے لے جایا کرے۔ سارا
 صلاح مشورہ کر کے اس وقت مردانے نوں ۲۰ روپے بے
 جے جی نے دے دتے تے کیہا کہ نانک دا ساتھ ناں چھڈ
 تیری ہر منگ اسیں پوری کرانگے۔ بے جے جی دے
 سمجھاؤں بجاؤں تے مردانہ مَن گیا کہ اوہ بابے دے
 نال ہی رہے گا جتھے وی اوہ جائیگا۔

رباب موڈھتے پائی مردانہ پھر بابے کول پہنچ گیا۔
 بابے نے فرمایا، "آ گیا مردانیاں؟ من ٹکدا نہی تیرا۔ بن
 پھر چکی پھر دے رباب؟"

مردانے نے ساری گل دسی۔ گورو صاحب نوں جدوں

پتہ لگا مردانہ بے جے جی کولوں ۲۰ روپے لے کے آیا
 تاں صاحب نے مردانے نوں کیہا،

"مردانیاں ایہہ چنگا نہیو کیتا۔ اپنی اگیانتا وکھائی
 توں۔ پھر ناں فقیراں دے بھیس وچ تے بوجھے وچ
 سونا چاندی! واہ مردانیا واہ! اوئے بھولیا اسیں کرتار
 دے راہ دے پاندھی آ۔ جھڑا ساری سرستی نوں دندا۔
 ایہدا مطلب تیرا اجے تک بھروسہ نہی بچھا۔ بھولیا
 جدوں سانوں اوہ بھکھار کھدا ہے اوہ اوہدے پیار دا
 مل اسیں تار رہے ہن۔ آ۔ جاہ ایہہ زہر موڑ کے آ۔ توں
 اک وار پھر سوچ لے۔ پر یاد رکھی لے سفر تے بین
 لگیاں بھار نہی چکیدا۔"

مردانہ شرمندہ ہویا۔ کہن لگا کہ چلو پیسے موڑ
 آؤ۔ تہانوں ملن واسطے بے جے جی نے بہت ضد
 کیتی ہے تہانوں وی نال جانا ہی پینا۔ گورو صاحب
 پھر مردانے دے نال بھین نوں ملن جاندے۔ پھر
 بھین بھرا دے پیار محبت دیاں گلاں۔ کجھ تلونڈی
 دیاں۔ کجھ بھرجائی دیاں سہرے تے سس دیاں۔ بابا
 پھر بھین کولو وداع ہندا ہے ایہہ وعدہ دے کے کہ
 جدوں وی توں یاد کریگی میں حاضر ہوانگا۔

مودبخانا تیاگن پچھوں بھین نانکی نوں ملن آؤن دی
 مہنتا۔

پندومت وچ جدوں کوئی سنیاس لیندا ہے تاں ۱۲
 سال تک اوہ اپنے گھر نہی وڑھ سکدا۔ ایہہ سنیاس
 دا مڈھلا نیم جاں شرط ہندی ہے۔ اپنی بانی وچ گورو
 صاحب سنیاس نوں نہایت گلت ٹھہراؤدے۔
 جوگیاں تے کٹاکھ کردے کہ اک پاسے توں گھر نوں
 تیاگیا ہے تے دوسرے پاسے جدوں بھکھ لگدی ہے
 اوسے گرستی دے گھر منگن چلے جاندے ہو۔

نانک آکھے بھنگر ناتھ تیری ماؤ کچھی آئی۔

بھانڈا دھوئ ن جاتیوں بھائی کچھے پھل سڑائی۔

ہوئی اتیت گربست تچ پھر انہونکے گھر منگن جائی۔
 (بھائی گرداس)

پھر جوہی تے آیا ہے، اوناں دا سنیاس وی الوکک سی۔
 ادھا لباس پندو جوگیاں والا تے ادھا مسلمان فقیراں
 والا۔ کدی ہڈیاں دی مالا گل وچ پا لینی۔ سانوں ایہہ
 وی نہی بھلنا چاہیدا کہ اس زمانے وچ دور دراڈے وچ
 صرف جاں تاں سادھو فقیر جا سكدے جاں ونجارے
 جنا کول سر کھیا دے پختہ پر بندھ ہندے سن تے ہر
 علاقے وچ سرکار اوناں دی راکھی کردی سی تے بدلے
 وچ اوہ ٹیکس دندے سن۔

سو مڑ مڑ کے بھین نوں ملن آؤنا ایہہ ثابت کردا ہے
 کہ گورو صاحب سنیاسی قسم دے بھنگم نہی سن۔
 اوہ تاں سادھاں فقیراں والا صرف بانا پھندے سن

تاں کہ یاترا دوران سوکھ رہے۔
---◆---

جدوں گورو صاحب اپنے جدی پنڈ پٹھيونڈ گئے تان شریکان باہر کڈھ تا

پنڈ پٹھيونڈ جواج کلھ پوری طرحاں بیچراگ ہو چکا ہے، کسے ویلے بیدیاں دا گڑھ سی۔ اس ستھان بارے گورو پرگوبند صاحب نے سنگتاں نوں جانو کروایا سی۔ گورو صاحب دے وڈیرے وی اسے پنڈ دے سن۔ نال ہی بھوی راجپوتاں دا پنڈ جھامرائی ہے۔ بھوی جھامرائے دی اولاد وچوں ہی رائے بلار ہویا ہے۔ ایہہ وی کیہا جاندا ہے کہ رائے بلار رائے جھاما دا ہی پتر سی۔ کیہا جاندا ہے کہ بھوی جھامرائے نوں تلونڈی دا علاقہ جگیرو وچوں ملیا سی۔ جھاما جدوں پروار سمیت پھر تلونڈی ہجرت کر گیا تان نال پٹھواری مہتہ کالو نوں وی لے گیا۔

جدوں گورو صاحب سلطان پور رہندے سن تان گورو صاحب دے سادھ بنن دی خبر پنڈ پٹھيونڈ وی پہنچ چکی سی۔

سلطان پور توں روانہ ہو چکے گورو صاحب اک دن علاقے وچ گھمدے پھردے اپنے جدی پنڈ آ گئے۔ نال مردانہ وی سی۔ نواسیانیے شہر وع وچ لنگر پانی چھکایا۔ بعد وچ سوارے بیدی اکٹھے ہو کے گورو صاحب نوں طعنے مارن لگے پئے کہ اک کھتری پتر ہو کے کی توں فقیری بھیس بنایا ہویا ہے۔ کیو نہی کوئی کار وبار کردا؟ بیدی کھتیریاں نوں انا وٹ چڑھیا کہ ضدد وچ آ کے کہ کہن کہ ترنت اس پنڈ وچوں روانہ ہوو۔ گورو صاحب نوں بہت برا بھلا کیہا۔ نمرتا دے سمندر گورو صاحب نے اوناں نوں سمجھاؤنا چاہیا کہ بھائی میں سدا واسطے اس پنڈ وچ رہن لئی نہی آیا۔ بس اک دو دن علاقے وچ رہنا بے تے چلدے بننا ہے۔ پر کھتری تان گورو صاحب نوں اک پل وی ویکھنا نہی سن مندے۔ حالان مردانے وی ترلا کڈھیا کہ شام دا ویلا ہے ضدد ناں کرو۔ علاقہ وی بڑا ابڑ کھڑا اچا نیواں ہندا سی۔ بیاس نیڑے ہون کر کے اچے اچے دھڑے بنے ہوئے سن۔

ایہہ وی ہو سکدا ہے کہ گورو صاحب دے وڈیریاں دا پرانا کوئی مکان باقی ہووے جس تے کوئی پور

قباض ہو چکا ہووے تے جس دے من وچ ایرکھا آ گئی ہووے کہ کتے ایہہ گھر میرے کولو خالی ناں کروا لئے۔ اتھے ہی بیٹھلا سید گورو صاحب نے اچارن کیتا سی:-
سیریراگ محلہ ۱ ڈونگر دیکھ ڈراونو پیئیرے

گرو دوارہ ڈیرا صاحب پٹھيونڈ

ڈریاس .. اوچو پربت گاکھڑو نہ پوڑی تے تاس .. گرمکھ انتر جانیا گر میلی تریاس .. ا بھائی رے بھوجل بکھم ڈرانو .. پورا سنگور ریس ملے گڑ تارے پر ناو .. ا رہاؤ .. چلا چلا جے کری جانا چلنہاڑ .. جو آیا سو چلسی امڑ سو گڑ کرتاڑ .. بھی سچا سالاپنا سچے تھان پیاڑ .. ۲ در گھر محلہ سوہنے پکے کوٹ ہزار .. ہستی گھوڑے پاکھرے لسکر لکھ اپار .. کس ہی نال ن چلیا کھپ کھپ موئے اثار .. ۳ سوٹنا رپا سنجیئی مال جال جنجال .. سبھ جگ مہہ دوہی بھیریئے بن ناوے سر کال .. پنڈ بڑے جیو کھیلسی بدفیلی کیا حال .. ۴ پتا دیکھ وگسیئے ناری سیچ بہتار .. چوآ چندن لائے کاپڑ روپ سیکار .. کھہہو کھہہہ رلائے چھوڈ چلے گھر باز .. ۵ مہر ملوک کھائے راجاراؤ کہ خان .. چوڈھری راؤ سدائے جلی بلیئے ابھیمان .. منمکھ نام و ساریا جیو ڈو ددھا کان .. ۶ ہومے کر کر جائسی جو آیا جگ ماہ .. سبھ جگ کاجل کوٹھڑی تے من دیہہ سوآہ .. گر راکھے سے نرمے سید نواری بہاہ .. ۷ نانک تریئے سچ نام سر صاچا پاتساہ .. مے پر نام ن ویسے پر نام ترن ویساہو .. منمکھ بھوجل پچ موئے گرمکھ ترے اتھاہ .. ۸ ۱۶

گورو صاحب نے سہج سبھاء فرما دتا کہ بھائیو ناں مان کرو تسان وی کھڑا اس پنڈ وچ بیٹھے رہنا ہے۔

ایہہ کہہ کے گورو صاحب اوتھوں چلدے بنے۔ چھیتی ہی پنڈ اجڑنا شہر وع ہو گیا۔ گورو پرگوبند صاحب جدوں علاقے وچ آئے تان اودوں پنڈ پوری طرحاں بے آباد ہو چکا سی۔ اچ کلھ گرسکھانے مہتہ کالو دے ناں تے اتھے گرو دوارہ صاحب بنا دتا ہے۔ ۲۰۰ سال پرانا کھوہ وی موجود ہے جس وچ لگی سل اس گل دی شاپدی بھردی ہے۔

پور وی نیڑے تیرے دے قصبیاں چ گورو صاحب سلطان پور لودھی رہندیاں ہو آئے سن۔ پر آہ قصبے/شہراں تے بے جتھے گورو صاحب دی آمد دی کوئی یادگار ناں بن سکی:-
پٹی، گوئندوال، پھتہاباد، ڈلا، ملسیایاں، نکودر، جالندھر، تلونڈی چودھریاں۔

سدا کہن توں مطلب ہے کہ اس پرکار پنجاب وچ ہی ہزاراں اچھے قصبے/پنڈ بن جتھے گورو صاحب گئے تان ضرور پر مقامی سنگت نے اتھاس ناں سامبھیا۔ اچھا ہی قصبہ کلانور ہے جتھے گورو صاحب کئی ویر لے پر اوتھے وی کوئی یادگار نہی ہے۔

